

Literatura obyczajowo-romansowa w ofercie bibliotecznej a nawyki i preferencje czytelników – wstęp do zagadnienia zarządzania usługą

(Contemporary Romance and Social Fiction in Library Collections and Readers' Habits and Preferences: An Introduction to Service Management Issues)

Słowa kluczowe: literatura obyczajowo-romansowa, zarządzanie usługą, Biblioteka Gdynia, oferta bibliotek, księgozbiory bibliotek, rynek książki, potrzeby czytelników, nawyki czytelników, preferencje czytelników

Abstrakt: W artykule przedstawiono wyniki badania ankietowego, które miało na celu ustalenie preferencji, nawyków i potrzeb czytelników literatury obyczajowo-romansowej. Zwrócono uwagę, że takie badania są kluczowe dla usprawniania procesu zarządzania usługą i optymalizowania oferty bibliotecznej. Przedstawiono również obserwacje i wnioski z wywiadu przeprowadzonego z pracownikiem biblioteki miejskiej w Gdyni, co miało na celu przybliżenie zjawiska czytelnictwa romansów w gdynskich bibliotekach.

Keywords: romance and social fiction, library service management, Gdynia Public Library, library provision, library collections, book market, user needs, reading habits, user preferences

Abstract: This article presents the results of a survey study aimed at identifying the preferences, reading habits, and needs of readers of romance and social fiction. It is emphasized that such research is essential for improving service management processes and optimizing library offerings. The article also reports observations and conclusions drawn from an interview conducted with a staff member of the municipal library in Gdynia, intended to provide insight into the phenomenon of romance reading within Gdynia's public library system.

Wstęp

Romanse to popularny gatunek literacki, w którym uwaga skoncentrowana jest na emocjach bohaterów, ich wzajemnych relacjach i najbliższym otoczeniu. Cała fabuła skupia się na doświadczeniach ze sfery codzienności, takich jak przyjaźń, miłość, śluby, praca, choroby i wiele innych. Ten typ twórczości literackiej cieszy się zainteresowaniem głównie kobiet w różnym wieku. Choć na chwilę obecną nie dysponujemy kompletnymi danymi rynkowymi dotyczącymi tego konkretnego segmentu wydawniczego (dostępne są jedynie

dane zbiorcze dla literatury obyczajowo-romansowej, która stanowi ok. 18% tekstów literackich wydawanych w Polsce [10, s. 71; 4]), to możliwe jest przedstawienie pewnych obserwacji i wniosków opartych na badaniach przeprowadzonych przez autorkę artykułu. Mogą one okazać się istotne, zwłaszcza dla instytucji bibliotecznych, które w związku z dysponowaniem ograniczonymi środkami na działalność pragną optymalizować swoją ofertę, skupiając uwagę na przedsięwzięciach wzbudzających potencjalnie największe zainteresowanie publiczności czytelniczej, bądź też zachęcających ją do aktywności.

Badania preferencji i nawyków czytelniczych powinny stanowić istotny element procesu zarządzania usługą biblioteczną, pozwalają bowiem na takie jej zaprojektowanie bądź modyfikację, by stała się ona interesująca oraz elastyczna. Tylko ciągłe monitorowanie trendów czytelniczych daje bibliotekom szansę na zwiększenie atrakcyjności oferty, budowanie pozytywnego wizerunku i w konsekwencji przyciąganie nowych grup odbiorców [15]. Jak słusznie zauważyła Elżbieta Barbara Zybert: „biblioteki powinny dążyć do zaspokajania potrzeb wszystkich grup użytkowników, także tych, którzy nimi nie są i nigdy nie będą, o ile ich potrzeb nie zidentyfikuje się, nie przewidzi i nie zaspokoi. Środkiem do osiągnięcia tego celu jest analiza potrzeb, odpowiadająca temu szeroka i trafna oferta świadczonych usług, a także wysoka jakość proponowanych działań” [16, s. 7] – stąd też badanie, które miało na celu ujawnić zainteresowanie czytelników literaturą obyczajowo-romansową oraz ich opinie na jej temat.

Czytelnictwo literatury obyczajowo-romansowej w roku 2023 – badania ankietowe

W ramach procesu badawczego zrealizowano ankietę wśród internautów czytających książki oraz wywiad z pracownikiem biblioteki miejskiej w Gdyni. Ankieta na temat literatury romansowej na polskim rynku wydawniczym oraz jej czytelnictwa została przeprowadzona pośród osób, które deklarowały, że czytają książki. Rozpowszechniona została za pośrednictwem mediów społecznościowych i platformy Microsoft Forms. Udział wzięło w niej 131 osób. Kobiety stanowiły zdecydowaną większość respondentów, bo aż 86%, co jest zgodne z ogólnymi trendami w czytelnictwie (kobiety czytają statystycznie więcej niż mężczyźni [10, s. 73; 2, s. 6–9]). Ankietowani byli w różnym wieku, choć najczęściej należeli do przedziału 18–25 lat (72 osoby), 36–45 lat (24 osoby) oraz powyżej 45 lat (23 osoby). Dominującym statusem wykształcenia okazało się wykształcenie wyższe (68 osób) oraz średnie (59 osób). Miejsca zamieszkania respondentów były zróżnicowane, ale najwięcej osób pochodziło z miast liczących od 150 do 500 tys. mieszkańców (45 osób) oraz powyżej 500 tys. mieszkańców (28 osób). Przytoczone dane są istotne, ponieważ pozwalają na wyodrębnienie różnych grup czytelników romansów, a następnie na lepsze zrozumienie ich charakteru, tj. zwyczajów, preferencji, potrzeb i nawyków (szerz. zob. tab. 1).

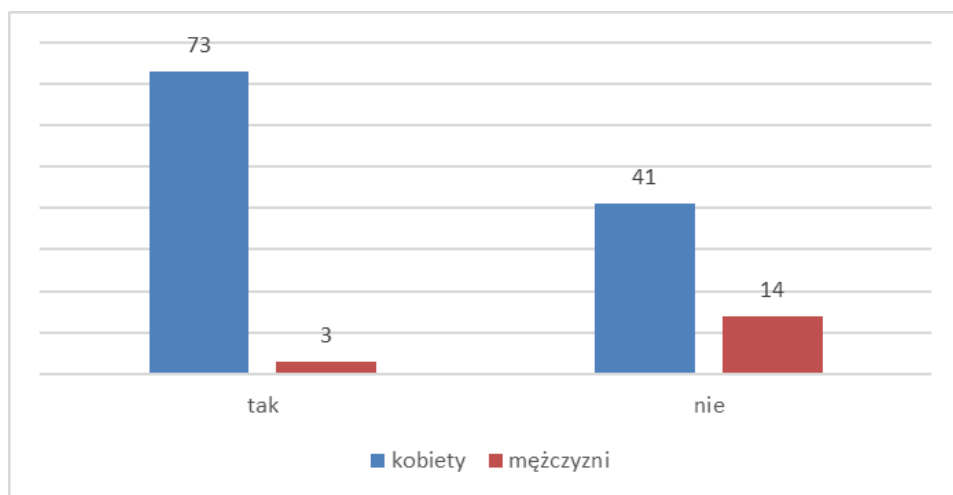
Tabela 1. Struktura społeczno-demograficzna uczestników badania

Płeć	Liczba ankietowanych
kobiety	114
mężczyźni	17
Wiek	
poniżej 18 lat	2
18-25 lat	72
26-35 lat	10
36-45 lat	24
powyżej 45 lat	23
Miejsce zamieszkania	
wieś	25
miasto do 50 tys. mieszkańców	12
miasto od 50 tys. do 150 tys. mieszkańców	21
miasto od 150 tys. do 500 tys. mieszkańców	45
miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	28
Wykształcenie	
podstawowe	2
zawodowe	2
średnie	59
wyższe	68

Źródło: opracowanie własne.

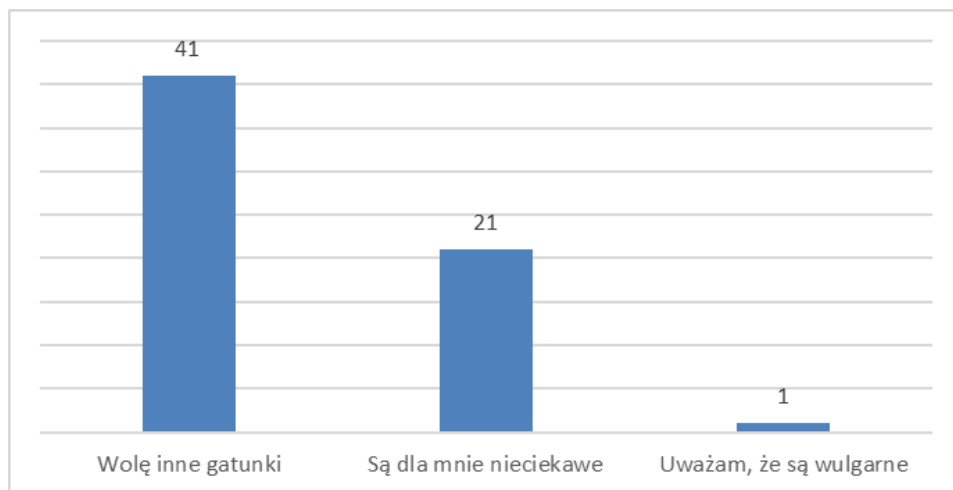
Literatura romansowa bez wątpienia należy do najpopularniejszych gatunków na polskim rynku wydawniczym, na co wskazują badania z minionych lat [zob. np. 2], jak również wyniki przeprowadzonej ankiety. W sondażu, w którym zadano pytanie *Czy czyta Pan/ Pani romanse?*, spośród 131 respondentów aż 76 udzieliło odpowiedzi twierdzącej (rys. 1), przy czym zdecydowaną większość tej grupy stanowiły kobiety. Pozostali ankietowani, którzy udzielili odpowiedzi negatywnej, zostali przekierowani do pytania, w którym mieli podać powód rezygnacji z lektury takich powieści (zob. rys. 2). Zasugerowane zostały im dwa wyjaśnienia: (1) wolę inne gatunki – zaznaczyły ją 42 osoby oraz (2) romanse są dla mnie nieciekawe – 21 osób. Pytanie posiadało również opcję podania własnego, odmiennego powodu, dlatego też pojawiły się pojedyncze wytłumaczenia, jak na przykład „brak czasu”. Było to pytanie wielokrotnego wyboru, stąd też liczba głosów nie odzwierciedla faktycznej liczby osób udzielających odpowiedzi. W dalszej części badania uwzględniono już wyłącznie głosy respondentów deklarujących czytanie literatury romansowej.

Rysunek 1. Czy czyta Pan/Pani romanse?

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 2. Dlaczego Pan/Pani nie czyta romansów?

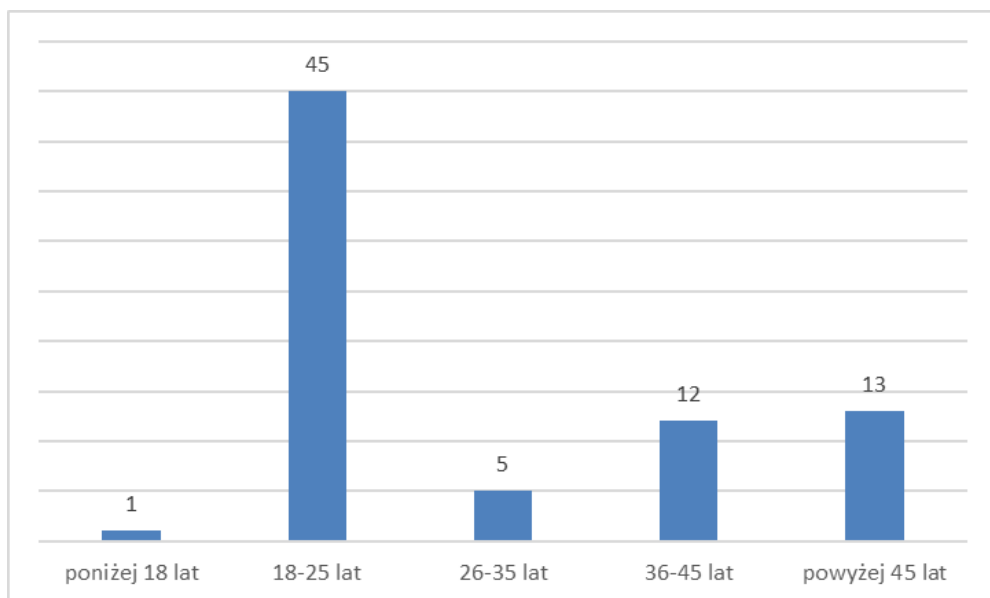

Źródło: opracowanie własne.

Obserwując tendencję do częstszego czytania romansów przez kobiety, nasuwa się pytanie, dlaczego takie zjawisko ma miejsce i czy faktycznie ten typ książek przeznaczony jest wyłącznie dla nich? Istnieje wiele czynników, które mogą się przyczyniać do wspomnianej prawidłowości. Jednym z powodów może być łatwiejsze utożsamianie się pań z bohaterkami romansów, którymi najczęściej są właśnie silne, niezależne przedstawicielki płci żeńskiej,

będące inspiracją dla czytelniczek. Innym powodem mogą być utarte wzorce społeczne i historyczne, według których to właśnie czytelniczki mają być grupą docelową tego typu literatury. W wielu kulturach kobiety są zachęcane do wyrażania i rozwijania swoich uczuć (a literatura romansowa jest idealną do tego przestrzenią), podczas gdy mężczyźni często uczeni są tłumienia swoich emocji. Pomimo tak utartych, powszechnie podzielanych przekonań na temat romansów, większość ankietowanych uznała, że nie są one przeznaczone wyłącznie dla kobiet. Aż 72 osoby stwierdziły, że mogą być one czytane również przez mężczyzn.

Rysunek 3. Wiek osób czytających romanse

Źródło: opracowanie własne.

Warto przyjrzeć się także wiekowi respondentów deklarujących czytanie romansów (rys. 3). Zgodnie z wynikami ankiety największą grupę odbiorców tego typu literatury stanowią osoby w wieku 18–25 lat (45 ankietowanych). Pokazuje to, że młodzi dorośli, w tym studenci oraz osoby rozpoczynające aktywność zawodową, chętnie sięgają po literaturę romansową. W przedziale 26–35 lat widoczny jest wyraźny spadek liczby czytelników – jedynie 5 badanych zadeklarowało zainteresowanie tym gatunkiem. Być może wraz z wchodzeniem w nowe role życiowe, takie jak rodzicielstwo czy pełnoetatowa praca, preferencje czytelnicze ulegają zmianie, a wolny czas przeznaczany jest na inne aktywności. W grupie wiekowej 36–45 lat liczba czytelników ponownie wzrasta (12 osób), co jest częściowo zaskakującym wynikiem w świetle danych z poprzedniego przedziału. Można jednak przypuszczać, że osoby w tym wieku, często charakteryzujące się większą stabilizacją życiową, powracają do czytania romansów w celach rozrywkowych. Zainteresowanie tego typu literaturą wykazali

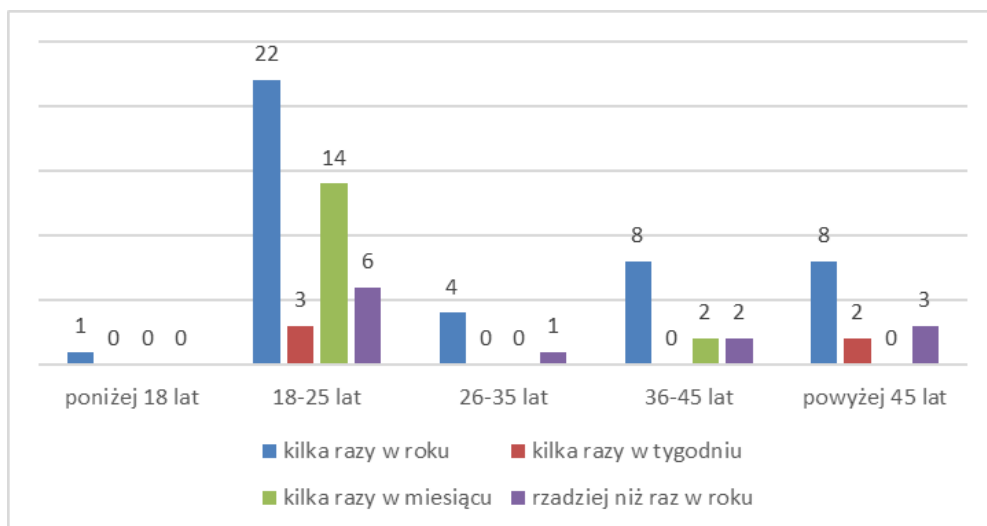
również respondenci powyżej 45. roku życia, wśród których odnotowano 13 czytelników – być może powieść romansowa stanowi dla osób w wieku średnim i starszym trwały element preferencji czytelniczych lub pełni funkcję sentymentalną. W najmłodszej grupie wiekowej (poniżej 18 lat) jedynie jeden respondent zadeklarował czytanie romansów, co może świadczyć o niskiej popularności tego gatunku wśród młodzieży, prawdopodobnie preferującej inne formy literatury lub rozrywki. Należy jednak podkreślić, że liczebność próby nie była wystarczająco duża, aby formułować w pełni reprezentatywne wnioski, odnoszące się do poszczególnych grup wiekowych. Mimo to zebrane dane stanowią interesujący punkt wyjścia do dalszych analiz dotyczących preferencji czytelniczych w różnych okresach życia.

Przyglądając się zatem czytelnictwu romansów w różnych grupach wiekowych, można dojść do ciekawych wniosków (zob. rys. 4). Widoczna jest wyraźna dominacja osób w wieku od 18 do 25 lat, zwłaszcza tych którzy czytają je kilka razy w roku. Taka popularność gatunku wśród młodszej generacji być może wynika z jego aktywnej promocji w mediach społecznościowych. Młodzi częściej i sprawniej poruszają się w przestrzeni Internetu, a to właśnie ona ma potencjał do demokratyzacji literatury. Autorzy literatury romansowo-obyczajowej często prowadzą blogi, w których dzielą się swoimi przemyśleniami na temat konkretnych tytułów oraz własnej pracy twórczej, a wydawnictwa zakładają konta w mediach społecznościowych, na których publikują zapowiedzi książek, recenzje i inne treści z nimi związane. Czytelnicy także często tworzą grupy w portalach społecznościowych, na których dyskutują o książkach, wymieniają się opiniami i rekomendacjami. Dzięki mediom społecznościowym każdy może dotrzeć do szerszego grona odbiorców i dzielić się swoją pasją do literatury – powstają nawet specjalne „książkowe” przekształcenia nazw popularnych aplikacji. Najbardziej znanymi są: bookstagram (na platformie Instagram), booktok (na platformie TikTok) oraz booktube (na platformie YouTube).

Jak pokazało badanie, każda grupa wiekowa wykazuje odmienne zachowania czytelnicze. Osoby młodsze (18–25 lat) sięgają po romanse głównie kilka razy w roku, natomiast przedstawiciele starszych grup wiekowych (36–45 lat oraz powyżej 45 lat) wykazują bardziej zróżnicowane nawyki czytelnicze – od lektury raz w roku po częstotliwość sięgającą nawet kilku razy w tygodniu. Wśród respondentów poniżej 18 lat prawie nikt nie czyta romansów regularnie, co może wskazywać, że gatunek ten nie jest popularny wśród najmłodszych czytelników lub też że młodzież preferuje inne treści o nacechowaniu romantycznym, takie jak wpisy w mediach społecznościowych czy filmy. W grupach wiekowych 26–35, 36–45 i powyżej 45 lat można zaobserwować stabilne zainteresowanie romansem, co sugeruje trwałość tego gatunku literackiego wśród różnych pokoleń. Pośród wszystkich grup wiekowych największą popularnością cieszy się czytanie romansów kilka razy w roku, zatem dla wielu respondentów jest to forma literatury wybierana raczej okazjonalnie niż regularnie, co być może wynika z faktu, że sięgają oni również po inne rodzaje twórczości literackiej – aż 71 spośród 75 ankietowanych zadeklarowało czytanie różnych gatunków. Tak więc wśród poszczególnych grup wiekowych zaobserwować można zróżnicowane nawyki czytelnicze. Widać wyraźny wpływ wieku na częstotliwość sięgania po romanse, co może być determinowane zarówno indywidualnymi preferencjami, jak i innymi czynnikami. Pewną rolę może odgrywać różna ilość czasu wolnego

oraz odmienne potrzeby emocjonalne charakterystyczne dla poszczególnych etapów życia. Młodsze osoby często intensywnie uczestniczą w życiu szkolnym lub akademickim, a ich harmonogram jest zmienny i pełen nowych aktywności, co ogranicza regularność czytania i sprzyja sięganiu po romanse jedynie okazjonalnie. Z kolei starsi czytelnicy mogą dysponować bardziej ustabilizowanym rytmem dnia, co ułatwia im regularne obcowanie z literaturą. Dodatkowo literatura romansowo-obyczajowa bywa sposobem na relaks i wyciszenie, które są szczególnie pożądane w nieco późniejszym wieku, gdy rośnie skala codziennych obowiązków związanych z pracą i rodziną.

Rysunek 4. Częstotliwość czytania romansów w różnych grupach wiekowych

Źródło: opracowanie własne.

Na pytanie: w jakim celu respondenci sięgają po romanse?, większość z nich odpowiadała, że czyta je głównie dla rozrywki (51 osób). Kolejnym powodem, dla którego czytelnicy sięgają po ten typ książek, jest chęć ucieczki od codziennych problemów, co potwierdziło 16 ankietowanych. Dla wielu osób pozycje z tego gatunku stanowią idealną formę odskoczni od codzienności i umożliwiają chwilę zapomnienia o trudach dnia codziennego. Ciekawostką jest, że jeden respondent wskazał aspekt edukacyjny jako powód czytania romansów, w szczególności romansów historycznych. Chociaż nie są one zwykle postrzegane jako źródło wiedzy, to niektóre z nich mogą dostarczać ciekawych wiadomości na temat danej epoki czy kultury, choć mimo wszystko wątpliwości może budzić rzetelność przedstawianych w nich informacji. Ponadto 4 osoby zaznaczyły, że czytają romanse dla satysfakcjonującego zakończenia, co jest zrozumiałe, ponieważ książki te mają dostarczyć czytelnikowi poczucia spełnienia i optymizmu. Zapytani o pierwsze skojarzenie z romansami uczestnicy sondażu odpowiadali bardzo podobnie. Najczęściej wskazywali na miłość, relację, intymność, seks,

ale także w odniesieniu do samego procesu lektury – na łatwą rozrywkę, odpoczynek, relaks oraz powtarzalność i schematyczność.

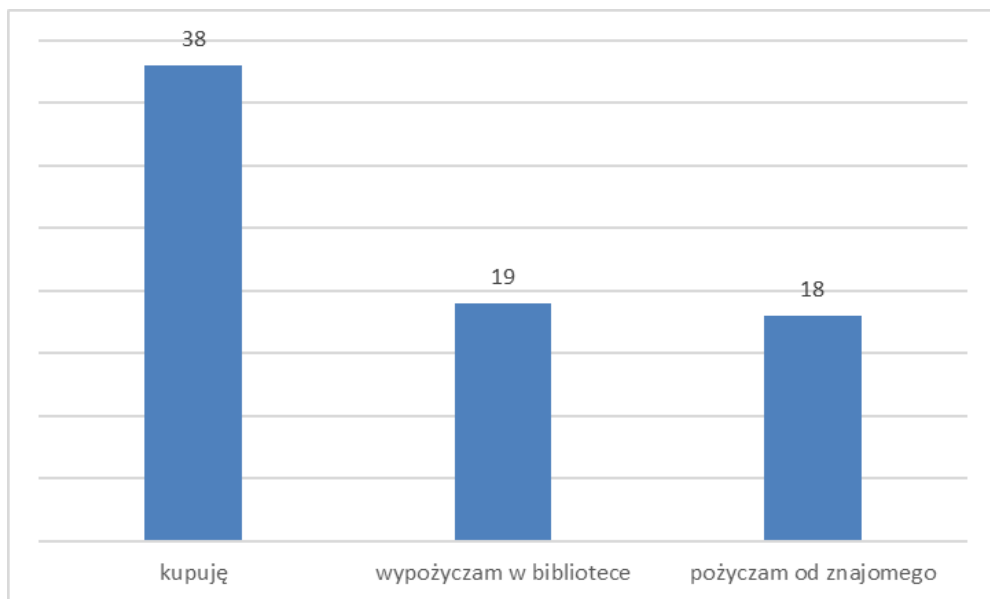
Pandemia COVID-19 miała wpływ na wiele aspektów życia, w tym na nawyki czytelnicze [szerz. zob. 3]. 29 respondentów przyznało się do częstszego sięgania po literaturę romansową w trakcie pandemii, podczas gdy 46 osób stwierdziło, że ich zwyczaje w tym trudnym okresie nie uległy zmianie. Można przypuszczać, że dla pewnej grupy osób literatura romansowa stała się formą ucieczki od niepewnej rzeczywistości czy też sposobem na poczucie bliskości i emocjonalnego wsparcia w czasach izolacji. Romanse często bowiem przedstawiają świat pełen emocji, napiętności i pozytywnych zakończeń, co mogło być kojące dla wielu czytelników. Z drugiej strony, większa liczba respondentów, która nie zmieniła swoich czytelniczych preferencji, może świadczyć o tym, że dla wielu ludzi pandemia nie miała wpływu na ich wybory literackie lub też że mogli oni szukać pocieszenia w innych gatunkach. Tak więc choć dla pewnej grupy badanych literatura romansowa stała się bardziej atrakcyjna w czasie pandemii, to większość osób nie zmieniła do niej swojego podejścia.

W jaki sposób respondenci najczęściej i najchętniej wchodzą w posiadanie romansów? Najbardziej popularną metodą jest zakup książki, na co wskazało aż 38 badanych. Zapewne jest to wynik chęci posiadania fizycznej kopii lub też łatwego dostępu do atrakcyjnych ofert zakupu. Drugą i trzecią najpopularniejszą metodą okazało się wypożyczanie książek z biblioteki oraz pożyczanie ich od znajomych (zob. rys. 5). Jak więc widać, wielu czytelników wykorzystuje zasoby publiczne oraz księgozbiory przyjaciół, ponieważ ceni sobie dostęp do różnorodnych tytułów bez konieczności ich zakupu. Co ciekawe, ankietowani zapytani, czy w księgozbiorach bibliotek powinno znajdować się więcej książek z gatunku romansu, w zdecydowanej większości nie mieli zdania na ten temat (47 osób), 19 osób odpowiedziało twierdząco, a 9 negatywnie. Osoby korzystające najczęściej z bibliotek również miały podzielone zdania w tej kwestii – 4 z nich stwierdziły, że w placówkach tych powinno być więcej romansów, a 5 osób odpowiedziało przecząco.

Zakup jako dominująca metoda pozyskiwania literatury może być odzwierciedleniem kilku aspektów kultury czytelniczej. Po pierwsze, posiadanie własnej kopii książki daje poczucie trwałości i pewności dostępu do ulubionych treści w każdym momencie. Dla wielu osób książka jest również przedmiotem kolekcjonerskim, a jej obecność w domowym księgozbiorze stanowi źródło dumy i satysfakcji. Kolekcjonowanie książek może również odzwierciedlać głęboką więź z gatunkiem, a także chęć inwestowania w przedmioty, które dostarczają emocjonalnej satysfakcji. Natomiast wypożyczanie z bibliotek pokazuje zaufanie do instytucji publicznych jako źródła literatury. Może także wskazywać na chęć eksplorowania różnorodnych tytułów bez konieczności angażowania się finansowo w każdy z nich. Biblioteki oferują możliwość odkrywania nowych autorów i serii, co może być atrakcyjne dla czytelników poszukujących świeżych doświadczeń literackich, ponadto posiadają zwykle większy wybór tytułów niż księgarnie. Z kolei pożyczanie książek od znajomych jest przejawem społecznego aspektu czytania i wskazuje, że wśród czytelników romansów istnieje kultura dzielenia się książkami oraz rekomendowania ich wśród bliskich. Romanse często stają się tematem rozmów, dyskusji i polecania. Wymienianie się książkami nierzadko wynika również z chęci dzielenia się emocjami i przeżyciami związanymi z konkretną historią. Może

również świadczyć, że wśród miłośników romansów funkcjonuje zintegrowana społeczność, która bazuje na wzajemnym wsparciu i wymianie doświadczeń czytelniczych. Podsumowując, różne metody pozyskiwania książek odzwierciedlają zarówno indywidualne preferencje czytelnicze, jak i społeczne aspekty związane z kulturą czytania. Zakup, wypożyczenie z biblioteki czy pożyczenie od bliskiej osoby – każda z tych metod ma swoje unikalne zalety i odzwierciedla różne wartości oraz potrzeby czytelników.

Rysunek 5. W jaki sposób Pan/Pani wchodzi w posiadanie romansów?

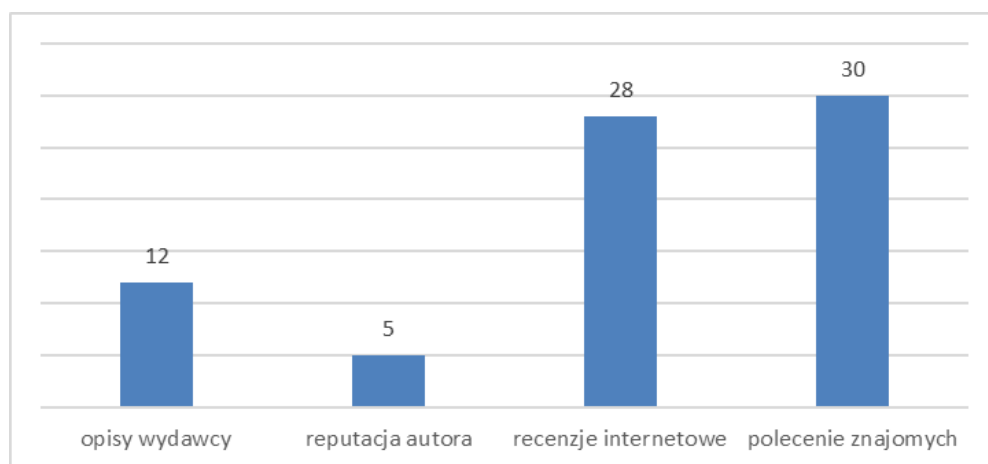

Źródło: opracowanie własne.

Interesującą kwestią, którą uwzględniono w badaniu, jest źródło, z którego czytelnicy czerpią rekomendacje dotyczące literatury. Przy wyborze nowych książek (z omawianej kategorii) najbardziej wiarygodnym źródłem okazały się dla nich polecenia znajomych (rys. 6). Ta opcja zdobyła najwięcej głosów (30 odpowiedzi), co podkreśla wartość osobistych rekomendacji w kulturze czytelniczej. Wspólne lektury i sugestie w obrębie grupy przyjaciół czy rodziny mogą kształtować silne więzi i zaufanie do konkretnych tytułów. Dla wielu czytelników rekomendacja od bliskiej osoby jest bardziej wartościowa niż opinie nieznanych internautów. Z drugiej strony, recenzje internetowe także cieszą się dużym zaufaniem, gdyż wskazało na nie 28 respondentów. W dobie cyfryzacji, kiedy wiele osób poszukuje informacji online przed zakupem książki, niezależne opinie z sieci przez niektórych mogą być postrzegane jako bardziej obiektywne niż tradycyjne materiały promocyjne, przygotowywane przez wydawców. Opisy wydawców, choć stanowiące pewne źródło informacji o książce, zdobyły jedynie 12 głosów. Być może czytelnicy traktują je jako materiały marketingowe, które mają przede wszystkim

promować produkt i maskować jego mankamenty. Najmniej głosów (5) uzyskała odpowiedź „reputacja autora”, co może sugerować, że wielu czytelników jest otwartych na odkrywanie nowych twórców i nie opiera swojego wyboru tylko na znanych nazwiskach, a z drugiej strony nazwisko autora jest mniej istotne w przypadku literatury romansowej, zwłaszcza romansu kieszonkowego. Podsumowując, choć nowoczesne formy rekomendacji, takie jak recenzje internetowe, zyskują na popularności, to nadal dla wielu czytelników osobiste polecenia od bliskich osób pozostają najważniejszym kryterium wyboru książki.

Rysunek 6. Jakie źródła rekomendacji lektury są dla Pana/Pani najbardziej wiarygodne?

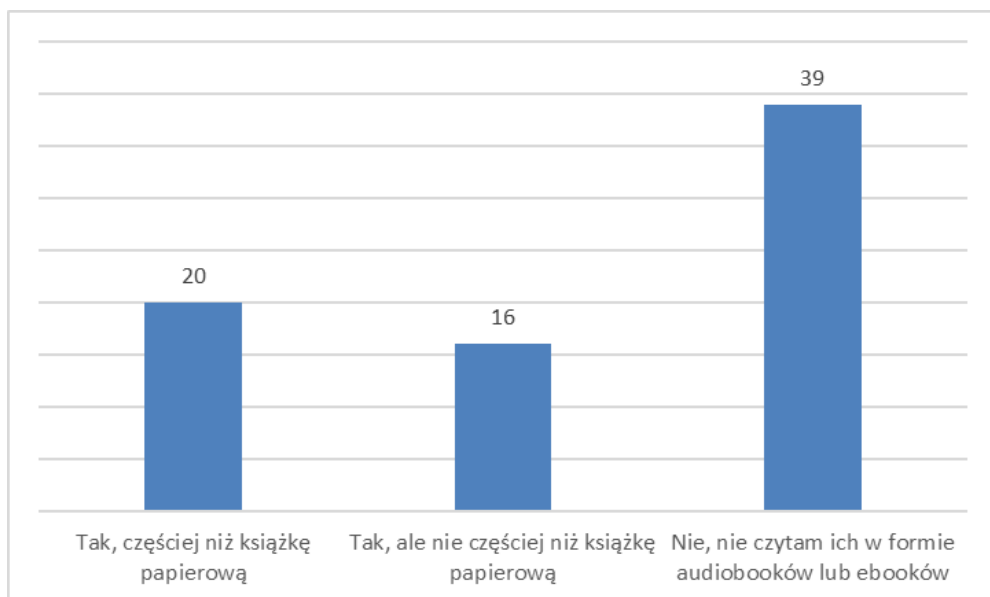

Źródło: opracowanie własne.

W celu poznania preferencji i nawyków czytelniczych osób ankietowanych zadano pytanie dotyczące czytania romansów w formie cyfrowej i tradycyjnej (rys. 7). Analiza uzyskanych wyników może dostarczyć cennych informacji na temat kierunków, w których powinien rozwijać się rynek publikacji oraz usługi bibliotek. Najwięcej respondentów (39 osób) wskazało, że nie czyta romansów w formie audiobooków ani ebooków. Zadeklarowali oni przywiązanie do tradycyjnej formy książki, która zdaniem wielu czytelników oferuje niezastąpione wrażenia związane z fizycznym dotykem, zapachem papieru czy estetyką druku. 20 osób odpowiedziało, że czyta romanse w formie elektronicznej, ale rzadziej niż w formie papierowej. Tak więc choć technologie cyfrowe stają się coraz bardziej popularne, tradycyjne książki nadal dominują w konsumpcji tego typu literatury. Z drugiej strony, wybór ebooków i audiobooków jako dopełnienie tradycyjnego czytania może wynikać z ich praktyczności, gdyż są one bardziej mobilne i łatwiejsze do przechowywania. Jedynie 16 respondentów wskazało, że czyta romanse w formie elektronicznej częściej niż tradycyjne książki, można jednak przypuszczać, że grupa ta będzie rosła w najbliższym czasie. Liczne badania pokazują bowiem, że popularność formatów cyfrowych się zwiększa, zwłaszcza wśród młód-

szych pokoleń oraz osób ceniących wygodę i mobilność. W związku z tym postuluje się, „by biblioteki wdrażały nowe technologie oraz uwzględniały specyficzne potrzeby czytelników doby cyfrowej” [9, s. 161]. Zalety takiego wyboru to m.in. możliwość dostosowania wielkości i rodzaju czcionki, korzystania z książki w ciemności czy (w przypadku audiobooków) słuchania historii podczas wykonywania innych czynności. Biblioteki dostrzegają te korzyści i dlatego systematycznie powiększają ofertę książek elektronicznych.

Rysunek 7. Czy czyta Pan/Pani romanse w formie audiobooków lub ebooków? Jeśli tak, to czy częściej niż książkę papierową?

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując, pomimo rosnącego zainteresowania książką elektroniczną, tradycyjne książki wciąż cieszą się dużym uznaniem wśród czytelników. Elementem, który często przykuwa ich uwagę, jest okładka. Z 75 uczestników badania 48 przyznało, że okładka książki ma dla nich istotne znaczenie. Powody mogą być różne. Najbardziej oczywistym jest sam fakt, że jest ona pierwszym elementem, który widzi czytelnik – klient księgarni lub użytkownik biblioteki. Ponadto może być ona źródłem informacji o książce, kreować ogólne wyobrażenie o jej treści lub po prostu swoją wizualną formą pasować do gustu odbiorcy. Okładki romansów przykuwają uwagę czytelników dzięki charakterystycznej szacie graficznej i wyraźnym elementom wizualnym, które sygnalizują emocjonalny i romantyczny charakter książki. Często wykorzystują kontrastujące lub pastelowe kolory, atrakcyjne zdjęcia postaci oraz sugestywne sceny, które wzbudzają ciekawość i odwołują się do wyobraźni odbiorcy. Dodatkowo okładki tego typu mogą od razu komunikować ton i nastrój histo-

rii – od lekkich i humorystycznych po namiętne i dramatyczne – co pozwala czytelnikowi szybko zorientować się, czego może oczekiwać po lekturze. W ten sposób okładka staje się pierwszym narzędziem przyciągającym uwagę i zachęcającym do zakupu lub wypożyczenia książki. Równocześnie coraz większą popularność zyskują, wspomniane już wcześniej, formaty cyfrowe, które mocno spopularyzowały się w okresie pandemii. Wówczas, dzięki rozmaitym platformom internetowym, ebooki i audiobooki były łatwiej dostępne, a część czytelników zmuszona okolicznościami (zamknięciem księgarni) wybrała tę formę konsumpcji literatury, pozostając przy niej z przyzwyczajenia po okresie lockdownu, lub też dokonując przemyślanego świadomego wyboru w oparciu o cechy tej formy książki. Tak więc wybór pomiędzy formatami jest kwestią przyzwyczajenia oraz osobistych preferencji.

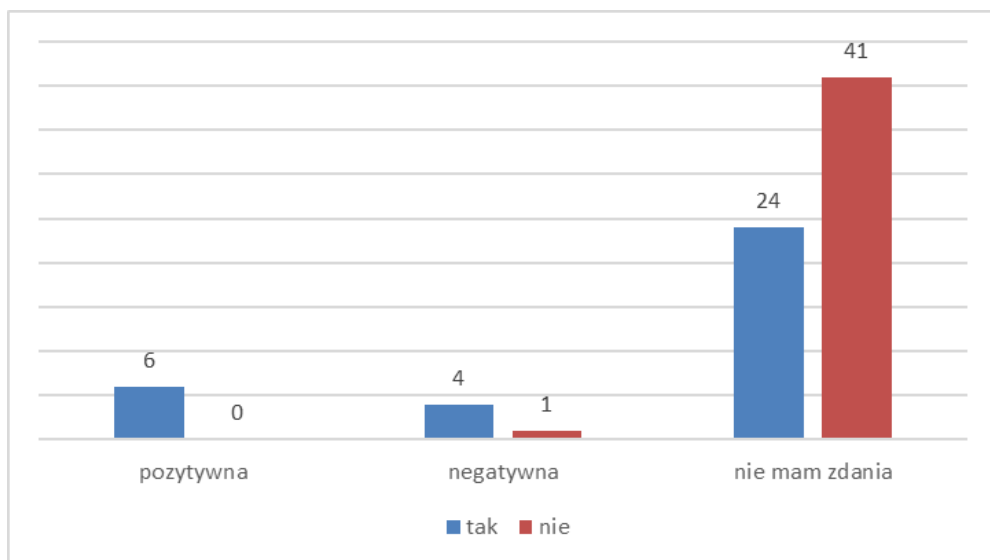
Kolejną interesującą kwestią jest krąg kulturowy, który reprezentuje czytana przez respondentów literatura. Na polskim rynku wydawniczym przeważają tytuły napisane przez rodzimych autorów. W 2022 r. stanowiły one aż 70% literatury romansowo-obyczajowej, ale czy ich liczebna przewaga wiąże się z ich popularnością? Na pytanie: po jakie romanse częściej sięgają czytelnicy, większa liczba respondentów (55 osób) odpowiedziała, że są to romanse autorów zagranicznych. Popularność tłumaczonych z obcego języka powieści to zapewne efekt ich szerokiej dostępności, uniwersalności tematów, które podejmują, różnorodności stylów i tła kulturowego, a nawet powiązania z głośnymi na całym świecie adaptacjami filmowymi. Ankietowani zapytani o polecenie ulubionego autora romansów lub tytułu powieści romansowej, w większości podwali zagraniczne nazwiska. Najczęściej wymienianymi były: Amy A. Bartol, Jane Austen, Colleen Hoover, Daniele Steel, Kristy Moseley, Penelope Douglas. Jednakże warto zaznaczyć, że wciąż istnieje grupa osób (20), która docenia romanse polskich autorów i chętnie po nie sięga, preferując historie w większym stopniu związane z polską kulturą, miejscami czy problemami.

Romans jako gatunek literacki posiada wiele odmian, które zaspokajają różne gusta czytelników. Niektórzy odbiorcy skłaniają się ku bardziej klasycznym wersjom, podczas gdy inni poszukują nowocześniejszych wariantów powieści tego typu. Analiza preferencji w zakresie różnych form romansu może dostarczyć cennych informacji na temat aktualnych trendów i zainteresowań. Wśród uczestników badania największą popularnością cieszy się literatura obyczajowa z elementami romansu, gromadząc największą liczbę głosów (39). Uwidacznia to preferencje czytelników dla bardziej złożonych fabuł, które łączą elementy romansu z innymi tematami, jak problemy społeczne, psychologiczne, refleksja nad życiem czy moralnością. Klasyczny romans zdobył drugie miejsce pod względem popularności (27). Jest to gatunek od dawna obecny na rynku wydawniczym oraz w bibliotekach, oferujący głębokie emocje i tradycyjne narracje miłosne. Popularność tego wyboru może wynikać z chęci zanurzenia się w historii pełne pasji i uczucia. Najmniej wskazań (9) uzyskał prosty romans kieszonkowy, choć on również wciąż ma grupę wiernych czytelników. Zainteresowanie nim może wynikać z chęci szybkiego zanurzenia się w świat opowieści miłosnej bez zbytniego skupiania się na dodatkowych wątkach. Proste romanse kieszonkowe mogą być idealne dla osób szukających krótkotrwałej lekkiej rozrywki. Podsumowując, choć różne formy romansu przyciągają różne grupy czytelników, istnieje ogólne zainteresowanie bardziej złożonymi fabułami, które łączą romans z innymi aspektami życia codziennego.

Jednakże każda z przedstawionych form literackich ma swoją wartość i spełnia potrzeby odmiennych grup odbiorców.

Przyglądając się wynikom badania (rys. 8), można zauważyć znaczący spadek zainteresowania harlequinami w porównaniu do lat dziewięćdziesiątych, kiedy to były one w Polsce jednymi z bardziej popularnych pozycji. Z danych wynika, że niewielka część respondentów (6 osób) czyta je i ma na ich temat pozytywną opinię. Co ciekawe, 4 osoby zadeklarowały, że czytają tego typu literaturę, mając równocześnie o niej negatywną opinię. Najwięcej ankietowanych (41 osób) nie ma wyrobionej opinii na temat harlequinów, ponieważ nigdy ich nie czytali. Dodatkowo 24 osoby nie czytają harlequinów, ale mają na ich temat pozytywną opinię. Takie wyniki mogą wynikać z kilku przyczyn. Po pierwsze, książki te bywają postrzegane jako literatura lżejsza, mało ambitna, a nawet prymitywna, co może zniechęcać do nich pewną grupę odbiorców. Po drugie, mimo istniejących stereotypów dotyczących tej formy literackiej, wiele osób może postrzegać je pozytywnie ze względu na ich walory rozrywkowe. Ponadto liczne osoby nie mają wyrobionej opinii na temat harlequinów, co może świadczyć o tym, że nie miały z nimi styczności lub po prostu się nimi nie interesują. Harlequiny nie są dominującym wyborem wśród ankietowanych, ale i tak widoczne jest zróżnicowane podejście do tej formy literackiej – od pozytywnego do negatywnego, niezależnie od faktu, czy czytelnik miał szansę się z nimi zapoznać.

Rysunek 8. Czytanie harlequinów i opinia na ich temat

Źródło: opracowanie własne.

Interesującym zjawiskiem jest również czytelnictwo romansów wpisujących się w kategorię LGBTQ+. Otwartość i akceptacja różnorodności seksualnej w społeczeństwie nie-

ustannie rośnie, co ma także swoje odzwierciedlenie w literaturze. Analizując dane, można zauważyć, że większość respondentów (54 osoby) nie sięga po romanse LGBTQ+ i jedynie 21 ankietowanych zadeklarowało, że czyta tego typu literaturę. Dlaczego takie wyniki? Istnieje kilka możliwych przyczyn. Po pierwsze, niektórzy czytelnicy mogą po prostu nie znać tej kategorii romansów lub nie mieć do niej dostępu. Po drugie, wybory literackie są często związane z osobistymi preferencjami, które mogą być kształtowane przez kulturę, środowisko czy wychowanie. Chociaż liczba czytelników romansów LGBTQ+ nie jest duża, warto podkreślić, że jest to grupa, która stale rośnie. Znalezienie literatury odzwierciedlającej różnorodność doświadczeń życiowych jest dla wielu ludzi ważne, a romanse LGBTQ+ oferują reprezentację i głosy, które były wcześniej marginalizowane w mainstreamowej literaturze. Zaletą czytania tego typu pozycji jest możliwość poszerzenia horyzontów, zrozumienia różnych perspektyw i nabrania empatii wobec innych doświadczeń miłosnych. Dla osób należących do społeczności LGBTQ+ taka literatura może być z kolei źródłem poczucia przynależności i identyfikacji. Choć romanse LGBTQ+ nie są pierwszym wyborem dla większości respondentów, ich obecność i rosnąca popularność w świecie literatury jest niezaprzeczalna i ważna zarówno z punktu widzenia kulturowego, jak i społecznego.

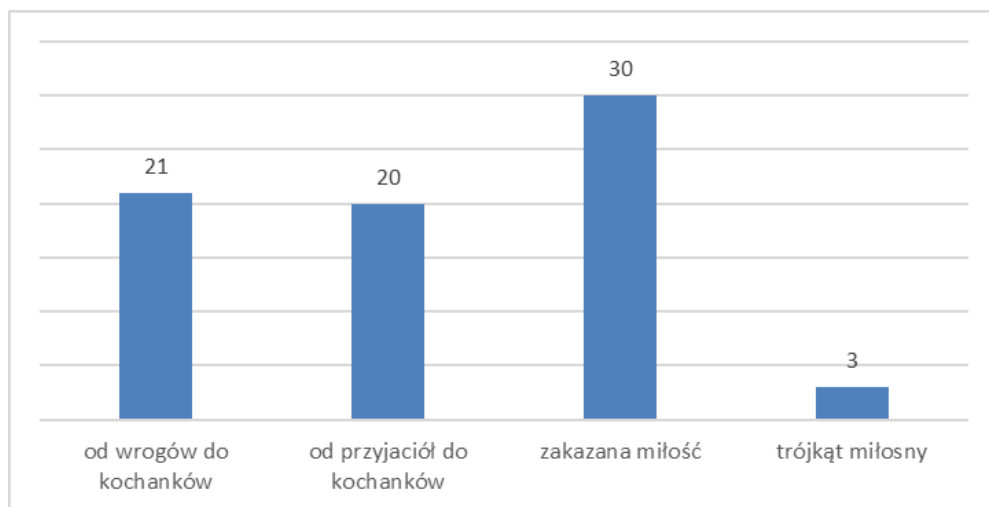
Nie da się ukryć, że każdy czytelnik ma swoje preferencje dotyczące lektur. Romanse są specyficznym rodzajem literatury. Jako gatunek literacki posiadają swoją charakterystyczną i często schematyczną strukturę. Tradycyjnie fabuła tych książek opiera się na pewnych stałych motywach i finale, który przeważnie jest pozytywny. Stereotyp szczęśliwego zakończenia, w którym zakochani żyją długo i szczęśliwie, przez długi czas był jednym z najbardziej rozpoznawalnych elementów romansów. Jednak ich współczesne wersje nie zawsze trzymają się tego schematu. Coraz częściej autorzy odchodzą od tradycyjnych wzorców, wprowadzając niespodziewane zwroty akcji czy kończąc powieść w mniej optymistyczny sposób.

Z jednej strony można by twierdzić, że romanse dobrze oddają rzeczywistość swoich czasów, ukazując społeczne i kulturowe konwencje epoki, w której są osadzone. Z drugiej zaś, ze względu na ich często wyidealizowany charakter, nie zawsze stanowią wierne odzwierciedlenie rzeczywistości. Wielu krytyków literackich uważa, że książki te, zwłaszcza starsze, przedstawiają rzeczywistość w sposób zbyt uproszczony lub naiwny. Niemniej jednak zarówno ich tradycyjne, jak i bardziej nowoczesne wersje, odzwierciedlają głębokie ludzkie pragnienia i emocje, co sprawia, że pozostają jedną z najbardziej popularnych form literackich.

Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród czytelników tego gatunku rzucają interesujące światło na jego percepcję. Mimo istniejącego stereotypu dotyczącego schematyczności romansów, aż 69 respondentów stwierdziło, że ich powtarzalna konstrukcja nie przeszkadza im podczas lektury, podczas gdy tylko 23 osoby uważało to za problem. Co więcej, w kwestii realizmu romansów większość osób, bo 54, było zdania, że książki te dobrze odzwierciedlają rzeczywistość, w przeciwieństwie do 21 osób, które miały przeciwną opinię. Jeśli zaś chodzi o zakończenia w romansach, to dominujący okazał się model szczęśliwego finału, który preferowało 41 ankietowanych. Nieco mniej, bo 31 osób opowiedziało się za bardziej realistycznymi zakończeniami. Zaskakująco mała liczba (tylko 3 osoby) wybiera romanse ze smutnym zakończeniem. Te odpowiedzi dają wgląd w to, jak czytelnicy postrzegają i jakie mają oczekiwania wobec tego gatunku.

Na odbiór i wybory konkretnych pozycji romansowych przez czytelników wpływają różne czynniki. Istotne są m.in. motywy, które w romansach pełnią kluczową rolę w kształtowaniu doświadczeń czytelnicznych i przyciąganiu uwagi [szerz. zob. 11, s. 129–130]. Jednym z głównych powodów zainteresowania tym typem literatury jest zdolność tychże motywów do wywoływania silnych emocji. Wiele osób czyta romanse, by doświadczyć uczuć, przeżywając je razem z postaciami. Ponadto określone motywy umożliwiają czytelnikom identyfikowanie się z bohaterami lub wręcz przeciwnie – przeciwstawianie się im. Na przykład, motyw „od wrogów do kochanków” pozwala obserwować ewolucję relacji między postaciami, co otwiera czytelnikom perspektywę przeżywania tych zmian razem z nimi. Choć pewne motywy mogą być przewidywalne, to sposób, w jaki autorzy je rozwijają, może dostarczać niespodzianek i dawać poczucie świeżości. Ta równowaga między znanym a nieznanym przyciąga czytelników. Wyraziste motywy romantyczne często pełnią również funkcję eskapistyczną, oferując odbiorcom alternatywną rzeczywistość, w której doświadczają przeżyć niedostępnych w codziennym życiu. Motywy takie jak „zakazana miłość” mogą odnosić się do głęboko zakorzenionych norm kulturowych i społecznych, dając czytelnikom możliwość przemyślenia oraz zrozumienia własnych wartości i przekonań. Z kolei motywy typowo romantyczne skupiają się na złożoności ludzkich relacji, pokazując różne aspekty miłości, zaufania, zdrady czy poświęcenia, co umożliwia czytającym głębszą introspekcję własnych doświadczeń. Wśród ankietowanych najbardziej preferowanym motywem okazała się „zakazana miłość”, którą wybrało 30 osób, a za nią w kolejności: „od wrogów do kochanków” z 21 głosami i „od przyjaciół do kochanków” z 20 wskazaniami. Mniej popularny okazał się „trójkąt miłosny”, który otrzymał jedynie 3 głosy (zob. rys. 9).

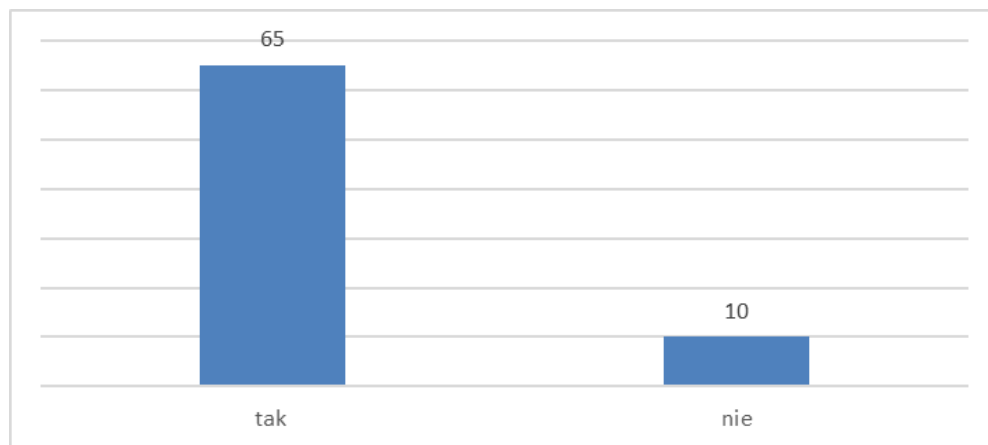
Rysunek 9. Jakie motywy/tropy w romansach najbardziej się Panu/Pani podobają?

Źródło: opracowanie własne.

Jako że literatura romansowa w centrum stawia miłość i relację między dwojgiem ludzi, to bardzo ważną kwestią jest sposób kreowania postaci w utworze. Charaktery postaci to niewątpliwie jeden z kluczowych elementów, które kształtują przeżycia czytelników podczas lektury. Z uzyskanych danych wynika, że dla znacznej większości respondentów (65 osób) sposób naszkicowania sylwetki bohatera ma duży wpływ na ich odbiór książki. Tylko 10 osób zaznaczyło, że charakterystyki postaci nie wpływają znacząco na ich percepcję czytanej treści (zob. rys. 10). Tak przeważająca liczba osób wskazujących na znaczenie charakteru postaci w literaturze pokazuje, jak ważne jest to, aby były one dobrze napisane, rozwinięte i miały głębię. Często to właśnie postaci, ich motywacje, dylematy i relacje z innymi bohaterami decydują o tym, czy książka jest porywająca i zapada w pamięć. Mniejsza grupa, która uważała, że charakterystyki postaci nie wpływają na ich odbiór utworu, może preferować literaturę bardziej opartą na fabule, charakterystycznym stylu pisarskim czy innych aspektach twórczości literackiej. Co ciekawe, ocena przedstawienia postaci w literaturze romansowej była podzielona. Nieznaczna przewagę uzyskiwała opinia dobrego portretowania psychologicznego bohaterów przez autorów romansów (42 osoby), choć niewiele mniejsza grupa respondentów miała przeciwne zdanie – 33 osoby uważały bowiem, że postaci w tego typu powieściach nie są dobrze rozwinięte. Ponieważ dla większości czytelników bohaterowie i ich charakterystyki są kluczowym elementem doświadczenia literackiego, to ich właściwie wykreowanie przez autora może sprawić, że książka stanie się niezapomniana. Warto jeszcze wspomnieć na marginesie, iż nierzadko bohaterami harlequinów stają się bibliotekarze oraz osoby związane w jakiś sposób z sektorem książki (wydawcy, dziennikarze, księgarze itp.) [szerz. zob. 5].

Rysunek 10. Czy charakterystyki postaci znacząco wpływają na Pana/Pani odbiór książki?

Źródło: opracowanie własne.

Romanse, jako jeden z najstarszych i najbardziej rozpowszechnionych gatunków literackich, budzą wiele emocji, gromadząc liczne opinie czytelników. Ich wartość, zarówno

kulturowa, jak i edukacyjna, była przez wieki przedmiotem debat oraz sporów. W świetle współczesnych dyskusji na temat feminizmu, wartości literackich i roli literatury w kształtowaniu postaw społecznych, warto przyrzeć się, jak ankietowani postrzegają ten gatunek. Czy uważają, że romanse niosą ze sobą ważne wartości? Jakiej wady dostrzegają w tych utworach? Czy w ich opinii romanse mogą być feministyczny i stanowić wartościową lekturę? Wydaje się, że format ten posiada niezaprzeczalną wartość, przede wszystkim z powodu ukazywania relacji międzyludzkich i głębokich emocji. Wielu autorów romansów skupia się na introspekcji, rozwoju postaci i złożonych dylematach moralnych. Choć czasem romanse postrzegany jest jako literatura „lżejsza”, to często książki te poruszają uniwersalne tematy miłości, zaufania, straty i poświęcenia, oferując czytelnikom zarówno eskapizm, jak i refleksję nad własnym życiem. Z taką opinią zgodziło się aż 65 osób spośród 75 ankietowanych. Większości respondentom romanse kojarzy się przede wszystkim z „namiętnymi opowieściami o zawirowaniach uczuciowych głównych bohaterów”. Jednakże warto zastanowić się nad tym, jakie wartości niesie ze sobą ten uznawany za literaturę niewysoką, gatunek literacki. Zdecydowana większość biorących udział w badaniu (65 z 75 osób) odpowiedziała, że z czytania romansów można wynieść także korzyści, ponieważ mimo ich rozrywkowego charakteru, poruszany jest w nich temat cennych wartości. Ukazują wiarę w miłość jako siłę zdolną pokonywać przeciwności, podkreślają znaczenie komunikacji w związkach oraz wartość samopoznania i akceptacji. Wiele opowieści uczy też o sile przebaczenia, zarówno wobec innych, jak i siebie samego. Wszystko to sprawia, że romanse mogą być nie tylko źródłem rozrywki, ale też refleksji nad ludzkimi relacjami.

Nie można jednak zapominać o pewnych kontrowersjach związanych z gatunkiem romansu. Często pojawia się pytanie o potencjalny wpływ tych opowieści na czytelnika. Czy istnieje ryzyko, że romanse mogą negatywnie oddziaływać na percepcję rzeczywistości lub oczekiwania wobec relacji międzyludzkich? Według 23 respondentów romanse mogą do pewnego stopnia mieć negatywny wpływ na odbiorcę. Najczęściej wybieraną odpowiedzią było: „gloryfikowanie patologicznych zachowań”, ale także „złe wyobrażenie o miłości/relacji”.

Kolejny aspekt, który budzi dyskusje wśród czytelników i krytyków literackich, to kwestia feministycznego wymiaru romansów. Wielu krytyków i badaczy literatury zwraca uwagę na fakt, że tradycyjne romanse często podkreślały role genderowe, przedstawiając kobiety jako podporządkowane mężczyznom, zależne od ich ochrony i miłości. Z drugiej strony, wiele współczesnych romansów podważa te stereotypy, prezentując silne, niezależne bohaterki, które nie są zdefiniowane wyłącznie przez ich relacje z mężczyznami. Zatem współczesne romanse mogą być środkiem do promowania idei równości płci, wyzwania społecznych oraz kwestionowania tradycyjnych ról. Znaczna większość czytelników biorących udział w badaniu zaznaczyła odpowiedź, że nie wszystkie romanse są feministyczne (48 osób), na drugim miejscu znalazła się odpowiedź, że nie są (22 osoby), zaś jedynie pięciu ankietowanych stwierdziło, że romanse mogą być uznawane za literaturę feministyczną.

W ostatnich latach rynek wydawniczy romansów w Polsce przechodzi dynamiczne zmiany, zarówno jeśli idzie o dostępność tytułów, jak i ich różnorodność. Romanse, jako jeden z najpopularniejszych gatunków literackich, od dawna cieszą się nieustannie zainteresowaniem wśród czytelników, warto więc zadać pytanie: jakie są opinie jego miłośników

na temat oferty dostępnej na polskim rynku wydawniczym? Czy jest ona wystarczająco zróżnicowana, czy może dominuje pewna schematyczność i monotonia? W celu uzyskania odpowiedzi na te kwestie zadano ankietowanym pytanie o ich zdanie na temat oferty wydawnictw. Większość respondentów, a dokładnie 42 osoby, uznało, że oferta romansów w Polsce jest szeroka. Oznacza to, że dla wielu czytelników dostępność i różnorodność książek z tego gatunku jest zadowalająca. Jednakże niemała liczba, bo 30 osób, stwierdziła, że oferta jest mało zróżnicowana. Może to wskazywać na luki w dostępności pewnych podgatunków romansów lub na potrzebę większej różnorodności w tematyce czy stylu pisarzy. W odpowiedziach pojawiła się również jedna ciekawa opinia, głosząca „wysyp tragicznych powieści Wattpadowych”¹. Podsumowując, opinie na temat oferty romansów na polskim rynku wydawniczym są wyjątkowo różnorodne i zdecydowanie podzielone. Zdaniem wielu czytelników rynek ten oferuje szeroką gamę tytułów, które zaspokajają ich potrzeby czytelnicze – od tradycyjnych romansów po bardziej nowoczesne podejście do gatunku. Niemniej jednak istnieje też spora grupa osób, które uważają, że oferta jest mało zróżnicowana, co może wynikać z ich poszukiwań bardziej niszowych czy nowatorskich treści. Takie podzielone zdania mogą zależeć od indywidualnych gustów literackich, doświadczeń lekturowych z przeszłości czy nawet od promocji pewnych tytułów w mediach. Warto również zwrócić uwagę, że oczekiwania czytelników ewoluują wraz z biegiem czasu, a także wraz z wiekiem, co może wpływać na percepcję dostępnych na rynku tytułów.

Czytelnictwo romansów w gdyńskich bibliotekach – obserwacje i wnioski po rozmowie z pracownikiem biblioteki miejskiej w Gdyni

W dzisiejszych czasach biblioteki stają się miejscami nie tylko przechowywania i udostępniania książek, ale też centrami kultury, w których odbywają się różnorodne wydarzenia i spotkania [zob. m. in. 6; 12; 13; 14]. Zmiana ta wiąże się z redefinicją funkcji bibliotek, które w odpowiedzi na przemiany technologiczne i społeczne rozszerzają zakres swojej działalności, zachowując jednocześnie rolę instytucji pośredniczących w dostępie do wiedzy i kultury. Istotnym elementem tych przemian jest upowszechnienie książek w formatach cyfrowych, co łączy się ze zmianą sposobów dystrybucji, odbioru i użytkowania treści literackich, wpływając jednocześnie na strategię funkcjonowania współczesnych bibliotek. Pomimo rosnącej popularności cyfrowych formatów książek, instytucje biblioteczne nadal przyciągają liczne grono odbiorców poszukujących zarówno tradycyjnych, jak i nowych form kontaktu z literaturą. W tym kontekście literatura romansowa zajmuje istotne miejsce jako jeden z najczęściej wybieranych przez czytelników gatunków. W celu pogłębienia wiedzy na temat jej znaczenia wśród gdyńskich odbiorców przeprowadzono wywiad z doświadczonym bibliotekarzem jednej z gdyńskich bibliotek publicznych – Biblioteki Chylonia przy ulicy Opata Hackiego 33. Rozmowa pozwoliła na zgłębienie tematu zaopatrzenia bibliotek w po-

¹ Wattpad – platforma internetowa i aplikacja mobilna, która pozwala swoim użytkownikom na publikowanie własnej twórczości. Ta innowacyjna przestrzeń stała się szczególnie popularna wśród tych, którzy pragną poddać swoje teksty ocenie szerszej publiczności i wymienić się opiniami na temat własnego pisarstwa.

wieści romansowe, ich popularności wśród czytelników oraz ogólnego podejścia placówek do tego gatunku. Analiza odpowiedzi uzyskanych w trakcie wywiadu dostarczyła ważnych informacji na temat roli i percepcji romansów w literackim życiu miasta Gdyni.

Biorąc pod uwagę odpowiedzi udzielone podczas wywiadu, na uwagę zasługuje kilka kwestii. Przede wszystkim choć literatura obyczajowo-romansowa jest obecna w zbiorach biblioteki, to nie dominuje ona w ogólnym asortymencie. Wynika to z dużej różnorodności dostępnych gatunków, które zapewniają czytelnikom szeroki wybór doświadczeń literackich i umożliwiają zaspokajanie zróżnicowanych preferencji. Literatura romansowa, mimo swojej popularności, stanowi więc zaledwie jeden z wielu reprezentowanych nurtów.

Gdyńska biblioteka nie prowadzi także specjalnych akcji promocyjnych poświęconych wyłącznie tego typu twórczości. Może to sugerować, że romans nie jest postrzegany przez bibliotekarzy jako magnes przyciągający odbiorców lub że instytucji zależy na kojarzeniu się z bardziej ambitnymi tytułami. Brak dedykowanej promocji nie oznacza jednak braku zainteresowania ze strony czytelników. Warto również zauważyć, że takie decyzje mogą wynikać z ogólnej strategii promocyjnej biblioteki, która koncentruje się na wydarzeniach o szerszym zakresie, jak np. „Dzień Książki” czy „Dzień Dziecka w Bibliotece”.

Mimo to dział literatury obyczajowo-romansowej nie jest marginalizowany w polityce gromadzenia zbiorów bibliotecznych, a zakupy w tym obszarze nie podlegają szczególnym ograniczeniom; przeciwnie, księgozbiór jest systematycznie uzupełniany, choć tempo jego rozwoju pozostaje wolniejsze niż w przypadku niektórych innych kategorii tematycznych.

Biblioteka regularnie dokonuje zakupów oraz aktualizacji księgozbioru. Nowe pozycje wprowadzane są do zbiorów co najmniej dwa razy w miesiącu, co potwierdza dbałość o zapewnienie czytelnikom dostępu do aktualnych i poszukiwanych tytułów. Wśród obserwowanych tendencji czytelniczych zauważalne jest m.in. rosnące zainteresowanie romansem historycznym. Ponadto placówka często wzbogaca swoje zasoby o książki przekazywane przez użytkowników, co świadczy zarówno o wysokim poziomie zaangażowania lokalnej społeczności, jak i o otwartości instytucji na współpracę z odbiorcami. Mieszkańcy Gdyni uczestniczą zatem aktywnie w jej funkcjonowaniu, pełniąc rolę nie tylko czytelników, lecz także darczyńców. Zaangażowanie to może wynikać m.in. z efektywnej komunikacji prowadzonej przez personel z lokalną społecznością, która jednocześnie stanowi istotny element promocji działalności instytucji [szerz. na temat komunikacji w bibliotekach zob. 1; 7].

W gdyńskiej bibliotece najwięcej osób zainteresowanych literaturą romansową mieści się w przedziale wiekowym 45–60 lat. Zdecydowaną większość czytelników romansów stanowią kobiety, ale mężczyźni także sięgają po tego typu książki, choć rzadziej. Ich preferencje literackie często kierują się w stronę kryminałów, powieści historycznych czy fantastyki. Z kolei wybory literackie młodszego pokolenia koncentrują się raczej na literaturze młodzieżowej, fantastyce i komiksach, choć są przypadki nastoletnich czytelników, którzy sięgają również po romanse. Niektóre z nich mogą być odpowiednie dla młodzieży – zwłaszcza te, które opowiadają o pierwszych doświadczeniach miłosnych, pomagają w zrozumieniu relacji i przedstawiają pozytywne wzorce. Za nieodpowiednie natomiast uznaje się utwory zawierające treści seksualne lub promujące negatywne postawy. Jeśli chodzi o ograniczenia wiekowe dotyczące wypożyczania romansów, to biblioteka stosuje elastyczne podej-

ście. Mimo że istnieją pewne rekomendacje w tym zakresie, to bibliotekarze podchodzą do każdego czytelnika indywidualnie. Są świadomi, że niektóre młodsze, ale bardziej dojrzałe osoby mogą być zainteresowane taką lekturą i będzie ona dla nich odpowiednia, inne zaś nie powinny jeszcze po nią sięgać.

Biblioteka może pochwalić się lojalnym gronem miłośników romansów, którzy regularnie wracają po kolejne książki z tego gatunku. Ich zaangażowanie i pasja sprawiają, że placówka kontynuuje zakup nowych tytułów i dba o aktualność swoich zbiorów w tym obszarze. Co więcej, lojalność czytelników świadczy o ważnej roli, jaką ta instytucja pełni w kształtowaniu czytelniczych nawyków mieszkańców Gdyni. Często po przeczytaniu jednej książki wracają oni po kolejne, co stanowi dowód na to, że dobra literatura obyczajowo-romansowa potrafi przyciągnąć i zatrzymać czytelnika na dłużej. Mimo ewolucji rynku książki i zmieniających się trendów, romanse wciąż mają swoje stałe miejsce w sercach czytelników i na półkach gdyńskiej biblioteki.

Wyraźnie widoczne jest, że choć krótkie romanse, takie jak harlequiny, bywają regularnie wypożyczane, to czytelnicy preferują jednak dłuższe, bardziej rozbudowane powieści. Ta właściwość może wynikać z kilku przyczyn. Po pierwsze, dłuższe historie dają czytelnikowi szansę na bardziej intensywne zanurzenie się w świecie przedstawionym, oferując rozwinięte fabuły i postacie. Po drugie, w tej kategorii łatwiej jest odnaleźć książkę rozpoznawalnego, polecanego autora, jak choćby Nora Roberts czy Danielle Steel. Romanse kieszonkowe cechuje częściej swoista anonimowość autorów (tj. nazwisko autora nie jest ważne, ponieważ utwór ma schematyczny i przewidywalny charakter). Harlequiny, choć mniej popularne i rzadziej wypożyczane, pełnią jednak ważną funkcję w ekosystemie literatury romansowej. Można je postrzegać jako swojego rodzaju „bramę” do świata romansów – są krótsze, łatwiejsze do przeczytania i zrozumienia, często bardziej przystępne dla osób, które dopiero zaczynają swoją przygodę z tym gatunkiem. Potwierdza to również odpowiedź bibliotekarza dotycząca preferencji czytelników, który w następujący sposób wypowiedział się na ten temat: „z czasem, po zapoznaniu się z krótszymi romansami, czytelnicy sięgają po dłuższe i bardziej rozbudowane powieści, a nawet bardziej ambitne gatunki”.

Warto podkreślić, że odbiorcy literatury romansowej wykazują znaczną otwartość na różne formy lektury. Jak wynika z rozmowy z bibliotekarzem, ich wybory czytelnicze nie ograniczają się do jednego podgatunku romansu. Postawa ta może świadczyć o potrzebie różnorodności oraz dążeniu do poznawania licznych odmian literatury romansowej, co z kolei wskazuje na rosnącą świadomość literacką tej grupy. Proces polegający na stopniowym poszerzaniu zainteresowań czytelniczych po zetknięciu się z romansem ma charakter powszechny. Jednocześnie, jak podkreśliła rozmówczyni, nie prowadzi on do rezygnacji z tego gatunku. Przeciwnie, czytelnicy często łączą lekturę romansu z innymi formami literackimi, sięgając zarówno po prozę obyczajową, jak i po teksty reprezentujące odmienne gatunki. Zjawisko to należy interpretować jako przejaw naturalnej ciekawości poznawczej oraz potrzeby eksplorowania nowych obszarów. Co więcej, obecność w bibliotece dyskusyjnego klubu książki dla dorosłych jest dowodem na aktywną współpracę z czytelnikami i chęć umożliwienia im wymiany myśli oraz spostrzeżeń na temat różnych powieści. Choć spotkania klubu nie są dedykowane wyłącznie literaturze romansowej, to otwierają one

drzwi do różnorodności literackiej, która może być źródłem inspiracji dla wielu uczestników, również wielbicieli romansów.

Biblioteka, dbając o swoją ofertę i chcąc zaspokoić potrzeby czytelników, organizuje różnorodne wydarzenia, takie jak spotkania autorskie (np. z Ewą Popławską czy Lidią Górską). Pomimo dużej aktywności w zakresie promocji czytelnictwa, placówka nie zorganizowała jeszcze spotkania dedykowanego wyłącznie literaturze romansowej. Jest to zapewne skutek szerokiego zakresu zainteresowań czytelników lub też brak inicjatywy w tym konkretnym kierunku. Warto również podkreślić, że biblioteka nie ogranicza się tylko do promocji czytelnictwa wśród dorosłych. Prowadzenie warsztatów plastycznych dla dzieci, organizacja wycieczek czy stworzenie specjalnej strefy dla najmłodszych wskazuje na holistyczne podejście do promocji kultury i czytelnictwa wśród różnych grup wiekowych. Placówka stawia na różnorodność i aktywną współpracę z czytelnikami. Mimo pewnych braków w ofercie, takich jak choćby warsztaty czy spotkania dedykowane literaturze obyczajowo-romansowej, cały czas dąży ona do zaspokojenia potrzeb swoich użytkowników. Współpraca z czytelnikami, prowadzenie dyskusji i organizacja spotkań autorskich to dowód na chęć bycia blisko społeczności i dostosowywania oferty do jej potrzeb. Widać również otwartość na nowe propozycje i elastyczność w reagowaniu na zmieniające się oczekiwania czytelników.

Zmiany zachodzące w praktykach czytelniczych oraz funkcjonowaniu instytucji bibliotecznych skłaniają do refleksji nad ewolucją społecznego odbioru poszczególnych gatunków literackich. Nie sposób nie zauważyć, że współcześni użytkownicy bibliotek bez skrupowania sięgają po literaturę romansową. Czy to oznacza zmianę w społecznym postrzeganiu tego gatunku? Można przypuszczać, że mimo wcześniejszych uprzedzeń, zdobywa on coraz większe uznanie w oczach czytelników. Współczesne społeczeństwo wydaje się być bardziej otwarte na różnorodność literacką, co jest niezwykle pozytywne. To istotne, gdyż jeszcze kilka dekad temu tego typu literatura była często marginalizowana i bagatelizowana.

Interesujące jest również to, że pomimo iż biblioteka posiada bogatą kolekcję romansów polskich autorów, to jednak czytelnicy częściej sięgają po tytuły zagraniczne. Może to świadczyć o potrzebie poznawania innych kultur, historii i świadectw miłosnych z różnych zakątków świata. Niewykluczone, że pewien wpływ na podejmowane wybory miała również pandemia, która – ograniczając mobilność – skłoniła odbiorców do symbolicznego „podróżowania” poprzez lekturę. Jednocześnie pozostała ona okresem, w którym popularność literatury romansowej utrzymywała się na stabilnym poziomie. Wydaje się, że czytelnictwo (także czytelnictwo romansów) traktowane jako forma relaksu i ucieczki od codziennych problemów zyskuje szczególne znaczenie w sytuacjach społecznego kryzysu.

Działalność bibliotek w zakresie promowania różnorodności literackiej, w tym literatury romansowej, jest nieoceniona. Nie tylko dostarczają one swoim użytkownikom książki, ale również kształtują ich gusty, oferując różnorodne gatunki i tematyki. W przyszłości warto by było, aby placówki te kontynuowały tę misję, dostosowując swoją ofertę do ewoluujących potrzeb czytelników. Dzięki analizom ich preferencji możliwe jest bardziej optymalne kształtowanie księgozbioru oraz efektywniejsze zarządzanie usługami (warto w tym miejscu podkreślić rolę badań czytelnictwa jako narzędzia diagnozy nawyków, zachowań oraz potrzeb czytelników [szerz. zob. 8]).

Systematyczne badania czytelnictwa stanowią istotne narzędzie wspierające procesy decyzyjne w zakresie zarządzania ofertą biblioteczną. Umożliwiają one nie tylko identyfikację aktualnych trendów i oczekiwań odbiorców, lecz także racjonalne planowanie zakupów, działań promocyjnych oraz form pracy z użytkownikami. W efekcie przyczyniają się do podnoszenia jakości świadczonych usług oraz lepszego dostosowania działań bibliotek do potrzeb lokalnych społeczności. Odpowiedzi uzyskane w ramach zrealizowanego badania – zarówno w ankiecie, jak i w wywiadzie – okazały się w dużej mierze zbieżne, co potwierdza wysoką wartość poznawczą tego rodzaju działań oraz ich przydatność w procesie zarządzania usługami.

Bibliografia

1. BIEGALSKA Alicja, WOJCIECHOWSKA Maja. Zagadnienia współczesnej komunikacji w kontekście zarządzania instytucją biblioteczną oraz potrzeb i zachowań jej użytkowników. Studium teoretyczne. *Zarządzanie Biblioteką*. 2022, nr 1, s. 53–65. ISSN 2081-1004.
2. CHYMKOWSKI Roman, ZASACKA Zofia. *Stan czytelnictwa książek w Polsce w 2022 roku* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.bn.org.pl/download/document/1682012775.pdf>. Stan z dnia 21.10.2025.
3. CHYMKOWSKI Roman, ZASACKA Zofia. *Stan czytelnictwa książek w Polsce w drugim roku pandemii (2021–2022)* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.bn.org.pl/download/document/1656416398.pdf>. Stan z dnia 21.10.2025.
4. DAWIDOWICZ-CHYMKOWSKA Olga. *Ruch wydawniczy w liczbach: 2022: książki*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2023. ISBN 978-83-8259-503-1.
5. KITLIŃSKA Maja. Książka i biblioteka w oczach „Amora”, czyli ich wizerunek w literaturze romansowej lat 90. XX wieku. *Bibliotekarz Zachodniopomorski*. 2002, nr 1, s. 44–50. ISSN 0406-1578.
6. ŁOBOCKA Agnieszka. Koncepcja biblioteki jako „trzeciego miejsca” w kontekście potrzeb osób starszych. *Zarządzanie Biblioteką*. 2013, nr 1, s. 43–50. ISSN 2081-1004.
7. MARZĘDA Agnieszka. Kreowanie wizerunku biblioteki i jej komunikacja z otoczeniem. *Zarządzanie Biblioteką*. 2022, nr 1, s. 19-33. ISSN 2081-1004.
8. ORZOŁ Monika, WOJCIECHOWSKA Maja. Badania czytelnictwa jako instrument diagnozy nawyków i zachowań czytelniczych użytkowników bibliotek. Geneza i stan obecny. *Biblioteka i Edukacja*. 2021, nr 20, s. 65–85. ISSN 2299-565X.
9. ORZOŁ Monika, WOJCIECHOWSKA Maja. Czytelnictwo w kontekście analiz i dyskusji nad kapitałem kulturowym i społeczną rolą bibliotek. *Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych*. 2021, nr 2, s. 149–175. ISSN 1426-3777.
10. TROKA Ewelina. Romans kieszonkowy w Polsce. Zmiany na rynku wydawniczym a potrzeby i oczekiwania czytelników. *Zarządzanie Biblioteką*. 2024, nr 1, s. 65–79. ISSN 2081-1004.
11. TROKA Ewelina. Romans w bibliotece: możliwości wykorzystania literatury popularnej w kreowaniu usług dla czytelników. Zarys historii romansu. *Zarządzanie Biblioteką*. 2023, nr 1, s. 121–144. ISSN 2081-1004.
12. WOJCIECHOWSKA Maja (red.). *Sfera kultury, sfera nauki: współczesny obraz biblioteki*. Gdańsk: Oficyna Wydawnicza Edward Mitek, 2014. ISBN 978-83-64335-05-1.
13. WOJCIECHOWSKA Maja, ORZOŁ Monika. Biblioteka jako trzecie miejsce. Przykład bibliotek szkół medycznych. *Forum Bibliotek Medycznych*. 2020, nr 2, s. 3–18. ISSN 1899-5829.
14. WOJCIECHOWSKA Maja, ORZOŁ Monika. Imprezy kulturalne realizowane w ramach Nocy Bibliotek jako przykład formy promocji biblioteki. *Biblioteka i Edukacja*. 2021, nr 19, s. 109–130. ISSN 2299-565X.
15. WOJCIECHOWSKA Maja. The readership indicators in Poland and programs promoting the reading. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries*. 2017, nr 1, s. 39–48. ISSN 2241-1925.
16. ZYBERT Elżbieta Barbara (red.). *Biblioteka w otoczeniu społecznym*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2000. ISBN 83-87629-48-0.